

trud, sreda, vospitanije. Minsk, Belarus 1975.

Šljapentoch, V. E.: *Kak segodnja izučajut zavtra. Sovremennye metody socialnogo prognozirovanija*. Moskva, Sovetskaja Rossi-ja 1976

Toščenko, Ž. T.: *Socialnoje planirovanije*. Krasnojarsk, Krasnojarskoje knižnoje izdatel'stvo 1971.

František Kutta

Přehled sociálních charakteristik pražských obvodů

Administrativní členění hlavního města Prahy prošlo poměrně složitým vývojem. Současný stav se počal formovat po roce 1922, kdy došlo na základě zákona z roku 1920 k faktickému sjednocení řady do té doby administrativně samostatných městských částí, měst i obcí v tzv. Velkou Prahu, zahrnující přibližně 35 % dnešní rozlohy města. Správní členění Prahy po dlouhou dobu respektovalo specifika rozvoje jednotlivých částí města v 19. století i rezidua složitě historického vývoje Prahy v období feudalismu a raného

jové" části města, jejichž svazky se zázemím Prahy (často málo urbanizovaným) byly velmi těsné (obvody Praha 4, 5, 6, 8, 9, 10). I v centrálních oblastech města však byla historická specifika jednotlivých bývalých pražských čtvrtí respektována jen zčásti. Například Vinohrady, tvořící do té doby samostatnou správní jednotku, byly rozděleny mezi Prahu 1, 2, 3, 4 a 10. Podobný osud potkal i některé další části Prahy, například Nové Město. Nové správní členění umožnilo lépe využívat dochovaného bytového fondu a zmírnilo řadu historicky podmíněných disproporcí v rozvoji města. Jak z hlediska kvality bytového fondu, tak z hlediska sociálních charakteristik obyvatel jsou rozdíly mezi obvody dnes daleko menší než rozdíly mezi menšími sídelními celky, ať již jde o urbanistické obvody nebo katastry, které mají přirozeně nejužší vztah k starému administrativnímu členění.

Dnešní obvody představují výrazné urbanistické i ekonomické celky a počtem obyvatel často přesahují řadu okresních a často i krajských měst. Některé pražské obvody (Praha 2, 3, 4, 6 a 10) dosáhly již v roce 1961

Tabulka 1: Počet obyvatel podle obvodů v letech 1961—1970

Obvod	Počet obyvatel			Přírůstek — úbytek (1961 = 100 %)*	
	1961	1970	1970*	1970	1970*
Praha 1	79 581	66 079	66 079	— 17,0	— 17,0
Praha 2	106 022	92 206	92 206	— 13,0	— 13,0
Praha 3	124 035	112 146	112 146	— 9,6	— 9,6
Praha 4	133 498	190 589	193 942	+ 42,8	+ 45,3
Praha 5	99 013	88 164	112 897	— 11,0	+ 14,0
Praha 6	132 474	150 436	150 849	+ 13,6	+ 13,9
Praha 7	78 227	69 523	69 523	— 11,1	— 11,1
Praha 8	79 936	75 332	75 759	— 5,8	— 5,2
Praha 9	40 698	78 285	101 025	+ 92,4	+ 148,2
Praha 10	131 895	156 766	166 228	+ 18,9	+ 26,0
Celkem	1 005 379	1 079 526	1 140 654	+ 7,4	+ 13,5

* Včetně obcí připojených 1. 7. 1974 (v údajích za rok 1970).

kapitalismu. Teprve správní reforma z roku 1960 znamenala podstatný rozchod s předcházejícím vývojem a postavila na první místo hlediska optimalizace ekonomických i politických stránek rozvoje města, racionalizaci městské správy a možnost kompenzace kvalitativních disproporcí v životním způsobu obyvatel různých částí města, zejména v oblasti bydlení.

Velikost obvodů se výrazně zvětšila a zároveň se snížil počet administrativních jednotek uvnitř Prahy. Na místě dosavadních správních celků vzniklo deset městských obvodů, které zahrnovaly (s určitým přihlédnutím k historickému vývoji centrálních částí města) jak centrum (Praha 1, 2, 3, 7), tak i „okra-

hanice stotisícových sídelních celků. Připojením třiceti obcí v roce 1974 se výrazně zvýšil i počet obyvatel v dalších pražských obvodech, zejména v Praze 9 (viz tabulka 1).

V porovnání s rokem 1961 se počet obyvatel v Praze zvýšil o více než 135 000 osob; v různých částech města a v různých obvodech Prahy však tento pohyb nabýval zcela odlišných podob. Jestliže na jedné straně řada obvodů rychle zvyšovala počet bytů i obyvatel, a to ať již v důsledku bytové — sídlištní — výstavby nebo v souvislosti s připojením nových obcí, v jiných obvodech — zejména v rámci Prahy 1 a 2 — se počet obyvatel i počet bytů rychle snižoval.

Pražské obvody představují dnes zejména

Tabulka 2: Ekonomické charakteristiky pražských obvodů v roce 1973 (v %)

Ukazatel	Obvod										Celkem
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Podíl na průmyslové produkci	16,0	1,8	2,1	8,2	8,8	1,6	8,9	8,9	32,9	10,8	100,0
Podíl na maloobehodním obrátu	37,8	8,9	6,1	8,2	5,7	7,7	5,7	5,3	7,2	7,4	100,0
% osob dojíždějících za prací	35,1	11,3	4,6	5,6	7,3	5,2	7,4	6,9	9,6	7,0	100,0
% osob vyjíždějících za prací	4,8	9,6	12,1	18,4	7,4	13,2	6,6	7,1	5,5	15,3	100,0
% osob zaměstnaných v obvodu	27,6	9,9	5,2	8,8	7,8	8,0	7,0	6,7	10,0	9,0	100,0
% dělníků zaměstnaných v obvodu	17,1	8,8	6,1	10,5	9,0	8,2	8,0	8,1	12,5	11,7	100,0
% dělníků ze všech zaměstnaných v obvodu	29,6	36,8	44,5	47,0	49,1	40,1	46,3	49,8	57,5	52,1	42,7*

* Podíl za Prahu.

výrazné koncentrace ekonomického potenciálu. Obvody Praha 9, 8, 5 a 7 jsou charakteristické vysokým podílem průmyslové výroby a koncentrací proletariátu ve zde pracující populaci, v obvodech Praha 1 a částečně i Praha 2 se koncentrují správní a obchodní funkce města. Zbývající pražské obvody jsou pak charakteristické výrazným podílem obytných funkcí, i když v důsledku značné disperze průmyslové výroby v Praze i značné rozlohy obvodů nelze ani zde hovořit o jednoznačné převaze obytných a obslužných funkcí. Tyto skutečnosti dokumentuje tabulka 2.

Sociální profil obvodů je dán nejen složením bydlícího obyvatelstva, ale (a snad především) charakterem populace zde zaměstnané. Jak ukazují údaje v tabulce 2, existují značné rozdíly mezi bydlícím a zaměstnaným obyvatelstvem, rozdíly vyplývající z charakteru institucí a organizací umístěných v obvodu. Koncentrace správních, kulturních, obchodních a školských institucí působí například v Praze 1 ve směru posílení zaměstnanecké složky, a to zejména inteligence; naproti tomu koncentrace velkých továren v Praze 5, 7, 8, a 9 prohlubuje dělnický charakter těchto obvodů.

Aspekt interakce dvou poněkud odlišných typů populace — zaměstnané a bydlící — na území obvodu modifikuje i politicko-organizační práce institucí a organizací zde působících.

Obvody s vysokým podílem průmyslové výroby nebo s výraznou koncentrací správních funkcí, škol a obchodů ovlivňují organizačně i politicky daleko větší část obyvatelstva než odpovídá počtu zde bydlících osob, a to zejména v klíčových oblastech utváření životního způsobu — v oblasti práce a politické (nebo, širěji, sociální) participace na sociálním rozvoji města i celé společnosti.

Demografické a sociální složení obyvatel pražských obvodů

Věkové složení obyvatelstva pražských obvodů není stejnorodé: projevují se v něm odlišnosti známé i z ostatních velkých měst. Centrum města — zejména jeho historické jádro — je obydleno relativně starším obyvatelstvem, zatímco okrajové části města — především obvody s intenzivní sídlištní výstavbou — jsou demograficky mladší. V obvodech Praha 1, 2 a 3 je výrazněji zastoupena nejstarší věková skupina, zatímco dětská populace a mládež je zastoupena podprůměrně. Rozdíly mezi jednotlivými obvody však nejsou takového rázu, abychom mohli hovořit o obvodech s typicky přestárým nebo naopak velmi mladým, perspektivním obyvatelstvem. Objektívni tendence k sociální stejnorodosti území, charakterizující vývoj Prahy v poválečném období, se projevuje i ve věkové struktuře. Tato skutečnost svědčí na jedné straně o tom, že proces rychlého stárnutí obyvatelstva centrálních částí města byl v podstatě zastaven, na druhé straně však ukazuje, že některé problematické rysy vývoje demografické situace v Praze jsou v podstatě univerzální a nejsou výrazněji lokálně modifikovány (s výjimkou nových sídlišť, jejichž váha však dosud není taková, aby zcela určila profil některého z pražských obvodů). (Viz tabulku 3.)

V této souvislosti je však třeba upozornit na skutečnost, že v rámci jednotlivých obvodů existují značné rozdíly mezi katastry i specifickými lokalitami. Lze to dokumentovat například i na tak stejnorodém obvodu, jako je Praha 1, v němž existuje značný rozdíl mezi oblastmi s historickým bytovým fondem a novějšími částmi obvodu s vysokým podílem zástavby z třicátých let. V Praze 4, která má velmi dobrou demografickou strukturu, jsou

Tabulka 3: Věkové složení obyvatel podle obvodů v roce 1970 (v %)

Věková skupina	Praha celkem	Obvod									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0—5 let	6,3	5,5	5,3	5,5	7,7	5,9	5,9	5,4	6,0	7,9	6,4
6—14 let	8,9	7,0	7,1	7,6	10,1	7,6	10,1	7,0	8,1	10,4	10,7
15—34 let	28,6	28,3	27,6	26,9	29,6	27,8	28,5	27,9	28,0	31,4	29,1
35—59 let	33,9	34,9	34,5	33,7	32,7	32,9	35,3	33,9	32,9	32,5	35,4
60 + let	21,9	24,0	25,2	26,0	19,6	25,3	20,1	25,6	24,7	17,6	18,4
Nezjištěno	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,5	0,1	0,2	0,3	0,2	0,0
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Věkový medián	38,5	47,5	43,0	43,0	36,5	42,0	38,5	40,5	41,0	34,5	37,0

oblasti poměrně staré zástavby se značně nepříznivou věkovou strukturou (staré Nusle, Michle a v podstatě celá zdejší asanační oblast), a na druhé straně nová sídliště (Krč, Novodvorská, Pankrác, Spořilov atd.) s věkovým mediánem pohybujícím se hluboko pod průměrem obvodu. Podobná situace je i v obvodech Praha 6, 8, 9 a 10.

Demografická struktura obyvatelstva se projevuje i ve složení censových domácností. V centrálních částech města — zejména v obvodech Praha 1, 2 a 3 — jsou mírně nadprůměrně zastoupeny jak domácnosti neúplné či nerodinné, tak domácnosti důchodců. Jestliže v Praze 2 průměrný počet členů hospodářské domácnosti činí 2,23 (což je minimum ze všech pražských obvodů), potom v Praze 4 a 9 má hospodářská domácnost průměrně 2,54 členů. Tento ukazatel přímo souvisí se zastoupením postproduktivní části populace v obvodu a je závislý i na charakteru bytového fondu v obvodu. Ekologická zónace demografické struktury domácností sleduje v podstatě tytéž územní linie diferenciace mezi částmi obvodů jako zónace demografické struktury.

Demografickou strukturou je ovlivněna i struktura ekonomicky aktivního obyvatelstva. V roce 1970 žilo v Praze 581 306 ekono-

micky aktivních obyvatel, kteří tvořili 53,8 % obyvatel hlavního města. Z hlediska počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva se městské obvody příliš neodlišují. Procento ekonomicky aktivních osob se pohybuje od 55,7 % v Praze 1 (maximum) do 52,7 % (minimum) — této hodnoty dosahují hned tři obvody současně: Praha 3, 5 a 8. Stejně tak poměrně málo diferencuje ukazatel podílu ekonomicky aktivních žen v celku ekonomicky aktivního obyvatelstva obvodu, který se pohybuje v rozpětí 2,8 % (od 46,6 % v Praze 9 do 49,4 % v Praze 2). Jak již naznačují difference ve věkové struktuře obyvatel, projevují se určité rozdíly mezi jednotlivými obvody i ve věkové struktuře ekonomicky aktivního obyvatelstva. Dokladem je například podíl pracujících důchodců v ekonomicky aktivní populaci daného obvodu. Největší podíl je v Praze 1, kde důchodci představují 9,5 % všech ekonomicky aktivních obyvatel. Nejmenší podíl v ekonomicky aktivním obyvatelstvu potom tvoří důchodci v obvodech s relativně nejvýhodnější demografickou strukturou, zejména v Praze 4, 9, a 10. Přitom v zaměstnanosti důchodců není zásadní rozdíl mezi jednotlivými obvody.

Sociální struktura pražských obvodů je

Tabulka 4: Sociální složení ekonomicky aktivních obyvatel podle obvodů v roce 1970 (v %)

Ukazatel	Praha celkem	Obvod									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Dělníci	42,7	40,7	40,0	44,5	41,8	44,6	36,2	42,5	49,0	51,5	42,7
Zaměstnanci	51,9	52,6	53,7	49,8	53,0	49,8	59,0	51,8	45,6	44,7	52,1
Družstevní rolníci	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3	0,1	0,2	0,1	0,1
Členové LVD	3,9	4,4	4,7	4,3	3,9	3,9	3,1	4,1	4,0	2,8	4,0
Ostatní a nezjištěno	1,3	2,2	1,5	1,3	1,1	1,5	1,4	1,5	1,2	0,9	1,1
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabulka 5: Vzdělání obyvatel podle obvodů (v %)

Vzdělání	Praha celkem	Obvod									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Základní	38,2	36,3	36,1	39,8	36,6	39,0	35,2	37,6	43,6	42,7	37,9
Níže odborné	30,2	29,4	30,0	31,4	30,5	30,8	26,6	30,8	31,3	32,8	30,8
Úplné střední všeobecné	7,0	8,3	8,3	6,9	6,6	7,1	8,2	7,5	5,6	4,9	6,8
Úplné střední odborné	14,0	13,9	14,4	12,8	15,1	13,3	15,5	14,2	12,2	12,7	14,0
Vysokoškolské	9,4	10,6	10,0	7,6	9,8	8,3	13,1	8,7	5,9	5,7	9,0
Ostatní	1,2	1,5	1,2	1,5	1,4	1,5	1,4	1,2	1,4	1,2	1,5
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

značně různorodá. Při analýze sociální struktury Prahy je třeba brát v úvahu především vzájemný poměr dělníků a zaměstnanců v dané oblasti — ostatní sociální skupiny jsou v hlavním městě zastoupeny spíše okrajově a mezi jednotlivými obvody není z tohoto hlediska žádný podstatný rozdíl.

Jak ukazuje tabulka 4, stojí na jedné straně dva typicky dělnické obvody — Praha 8 a 9, charakteristické vysokou koncentrací průmyslové výroby i tradicí bydlení dělnické třídy. Na opačném pólu škály potom vystupuje Praha 6 s minimálním procentem dělníků. Praha 6 je zajímavá i tím, že uvnitř obvodu jsou jen velmi malé rozdíly mezi jednotlivými částmi a lokalitami obvodu.

Překvapivý vývoj nastal v prvním pražském obvodu. Centrální část města byla před druhou světovou válkou silně diferencována na území typicky maloburžoazní a zaměstnanecká a na území s heterogennější sociální strukturou. Některé části obvodu — zejména Nové Město, Staré Město a Josefov — si po relativně dlouhou dobu uchovaly většinu rysů měšťanské čtvrti a dělnická třída zde byla zastoupena vesměs podprůměrně, zatímco některé části území (Nový Svět, Rásoňka apod.) byly výrazně pauperizovány. V současné době se sociální charakteristiky obvodu Praha 1 i jeho jednotlivých částí ustálily na celopražském průměru a jsou srovnatelné například s obvody Praha 2, 4 a 7.

Obvod Praha 4 je z hlediska sociální struktury nejsložitější. Prochází v něm totiž dosud poměrně striktně vymezené hranice mezi typickými dělníckými čtvrtěmi (Nusle, Michle) a vilovými čtvrtěmi, kde je zastoupení dělnické třídy dosud poměrně malé; jsou zde i nová sídliště, vyznačující se zcela odlišnou demografickou i sociální strukturou obyvatel. Připojení nových obcí v roce 1974 tuto heterogenitu obvodu ještě dále prohlubuje.

V odvětvové struktuře je specifické postavení obvodu Praha 9, kde pracuje 40,9 % všech ekonomicky aktivních obyvatel v průmyslu. Vysoké zastoupení osob zaměstnaných v průmyslu a ve stavebnictví je i v obvodech

Praha 5, 8 a 10. Kolem celopražského průměru (tj. 25,6 % pracujících v průmyslu) se pohybují obvody 3, 4 a 7, kdežto v Praze 1, 2 a 6 vzrůstá podíl osob zaměstnaných ve službách, obchodu, správě, vědě, výzkumu a školství.

S profesionální strukturou obyvatel obvodu těsně souvisí i jejich vzdělanostní úroveň. Nejpriznivější situace v tomto ohledu je v obvodu Praha 6, charakteristická vyšším procentem vysokoškoláků a podprůměrným zastoupením obyvatel se základním vzděláním. Vyšší podíly osob se základním vzděláním a méně vysokoškoláků mají dosud typicky dělnické obvody Praha 8 a 9. V souvislosti s intenzivní sídlištní výstavbou v těchto obvodech i růstem kvalifikační úrovně pražské dělnické třídy se však situace rychle mění. (Viz tabulka 5.)

Základní charakteristiky bydlení v pražských obvodech

Bytový fond hlavního města je velmi heterogenní z hlediska většiny fyzických charakteristik; diferencujícím prvkem je především stáří, velikost a vybavenost bytů. Výrazné rozdíly se přitom projevují jak ve srovnání jednotlivých obvodů mezi sebou, tak i v jejich rámci.

Typickým ukazatelem odlišujícího centrum Prahy od ostatních čtvrtí je stáří bytového fondu. Přibližně 40 % bytů postavených do roku 1900 je soustředěno ve dvou obvodech — v Praze 1 a 2. Přitom v Praze 1 tvoří byty v domech postavených v minulém století plných 57 % všech trvale obydlených bytů. To je obecně známý fakt — poněkud překvapující je však skutečnost, že více než polovina všech bytů postavených po roce 1946 je rovněž soustředěna do dvou pražských obvodů. Z bytů postavených po druhé světové válce připadá 30 % na Prahu 4 a 26 % na Prahu 10. Tyto údaje ovšem vycházejí ze sčítání v roce 1970. V posledním období byla však nová výstavba soustředěna především do osmého a devátého pražského obvodu, čímž je zřejmé již dnes tento poměr do značné míry změněn.

Tabulka 6: Vybavenost trvale ooydlených bytů podle obvodů (v %)

Ukazatel	Praha celkem	Obvod									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ústřední topení	32,4	21,4	11,5	19,2	41,1	9,2	38,8	24,1	18,9	46,3	47,6
WC	80,7	71,4	79,4	76,7	87,2	70,7	86,4	80,4	69,6	76,8	89,2
Koupelna	72,5	63,5	64,2	65,2	81,4	58,9	81,2	71,7	64,3	71,7	82,4
Teplá voda celkem	55,1	57,3	51,0	45,9	61,7	42,5	63,1	52,0	39,3	55,3	63,6
Teplá voda z mimobytového zdroje	26,4	15,7	11,6	18,9	38,3	7,6	28,5	22,1	12,5	40,4	41,8

Z hlediska stáří je bytový fond nerovnoměrně rozložen i uvnitř jednotlivých obvodů. Výjimkou je pouze Praha 1, která má relativně homogenní zástavbu a jejíž všechny oblasti jsou charakterizovány, jak již bylo řečeno, podílem starého bytového fondu, který vysoko překračuje celopražský průměr.

Kvalita bydlení je dána především vybavením bytů. Jde jednak o vybavení vázané v podstatě na dům — tzn. elektřina, vodovod, kanalizace —, jednak o vybavenost bytů teplou vodou, koupelnami, ústředním topením, popřípadě plynem. Vybavení vodovodem, napojení na kanalizaci a do určité míry i na plynovodní síť představuje běžný standard v centru města. (V tomto ohledu je ovšem třeba chápat centrum širěji — jako území přesahující obvody Praha 1 a 2). Nedostatečně vybavené jsou pouze některé poměrně malé lokality v centru. Vybavení infrastrukturou klesá výrazně především v obcích připojených k Praze později (především v obcích připojených v roce 1968 a 1974), které jsou charakterizovány převládajícím vesnickým typem zástavby se všemi aspekty, které s sebou přináší i v oblasti vybavení domů. Jak ukazuje tabulka 6, je poměrně složitější situace ve vybavenosti bytů ústředním topením, WC, koupelnou a teplou vodou.

Ukazuje se, že nejnižší vybavenost je v ob-

vodech Praha 5 a 8, tedy v obvodech, v nichž byla až do roku 1970 nová výstavba poměrně malá a nebyla s to vyrovnat nedostatky vybavení starého bytového fondu. V současné době bude ovšem — především díky intenzivní sídlištní výstavbě — situace zvláště v Praze 8 podstatně lepší, a výstavba v 6. pětiletce značně ovlivní i situaci v Praze 5. Krokem k zlepšení kvality bytového fondu zmíněných dvou obvodů není jen výstavba nových bytů, ale i modernizace a rekonstrukce starších bytových jednotek, jejichž těžiště bude v této pětiletce zejména v Praze 3 (asanace starého Žižkova).

Integrovaným výrazem kvality bytového fondu v obvodech je struktura bytů z hlediska bytových kategorií. Největší podíl bytů IV. kategorie (27,2 % bytového fondu) byl v roce 1970 v Praze 8. Velmi špatná je situace i v Praze 5, kde tvoří byty IV. kategorie také více než čtvrtinu bytového fondu. Naproti tomu méně než 10 % bytů nejnižší kategorie má pouze Praha 10 (konkrétně 9,5 %). Nejméně bytů I. kategorie má Praha 5 (13,5 %) a Praha 2 (14,0 %). Obvody s poměrně velkým podílem sídlištní zástavby (Praha 4, 9 a 10) jsou potom charakterizovány více než 40 % bytů I. kategorie.

Stejně jako vybavenost a stáří bytů, i velikostní struktura bytového fondu hlavního

Tabulka 7: Zaldlněnost bytů podle obvodů

Ukazatel	Praha celkem	Obvod									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Průměrná obytná plocha bytu	33,9	42,3	38,7	29,6	32,4	33,8	36,4	34,1	31,5	31,5	32,5
Průměrná obytná plocha na osobu	12,1	14,7	13,6	11,5	11,6	12,3	12,3	12,4	11,5	11,2	11,3
Průměrný počet obytných místností na 1 byt	1,75	1,89	1,77	1,44	1,87	1,64	1,89	1,58	1,61	1,86	1,77
Počet osob na 1 obytnou místnost	1,61	1,53	1,61	1,79	1,50	1,67	1,58	1,74	1,70	1,51	1,62
% bytů, v nichž připadá na 1 osobu méně než 8 m ²	15,4	9,2	10,2	17,5	16,2	17,4	14,3	14,6	18,9	16,7	16,7

Tabulka 8: Vybavenost a rekreační možnosti domácností podle obvodů (v %)

Ukazatel	Obvod									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Televizor	69,1	68,8	68,4	75,0	69,2	75,7	70,7	72,1	75,9	77,4
Pračka	55,3	58,7	55,5	62,9	59,5	61,9	56,9	59,0	58,0	59,1
Chladnička	61,6	59,6	57,6	69,1	59,2	69,1	62,7	60,1	63,9	69,4
Vysavač	70,1	69,7	65,5	71,6	65,2	75,5	68,9	62,9	65,7	74,3
Chata nebo rekreační domek	21,8	21,4	19,3	15,4	16,8	15,3	20,6	15,3	12,8	18,7
Auto	23,3	22,3	19,8	26,3	21,3	30,1	22,2	21,6	24,9	27,3

města je velmi různorodá. Jak je patrné z tabulky 7, nejnepríznivější situace co do velikosti bytů je v Praze 3, kde je pouhých 9 % třípokojových a větších bytů. V polovině z deseti pražských obvodů je méně než 20 % třípokojových a větších bytů, zatímco jejich počet přesahuje 25 % pouze v Praze 4 (26,9 %) a v Praze 9 (25,9 %). Ukazuje se, že kvalitu bytů popisuje lépe ukazatel počtu třípokojových a větších bytů než ukazatel počtu bytů čtyřpokojových a větších. Čtyřpokojové (resp. ještě větší) byty jsou spíše průvodním jevem starší zástavby (viz jejich extrémně vysoký výskyt v Praze 1) a lze říci, že nahrazují velkými rozměry určité nedostatky ve vybavenosti. Naproti tomu třípokojové byty jsou charakteristické pro novější zástavbu, doprovázenou samozřejmě odpovídající strukturou vybavenosti. Proces modernizace a rekonstrukce starých bytových jednotek se přitom u velkých bytů projevuje jednak vylepšováním vybavenosti, jednak rozdělováním na jednotlivé menší byty, čímž se především v historickém centru města — postupně zmenšuje podíl extrémně velkých bytů.

Průměrné ukazatele zalidněnosti bytů se v jednotlivých obvodech pohybují převážně ve velice úzkém rozpětí; specifiku bytové situace více vystihují údaje o počtu bytových domácností žijících v předlidených bytech (méně než 8 m² na osobu). Data ze sčítání lidu naznačují paradoxní situaci. Nejvíce předlidených bytů je v obvodech s intenzivní sídlištní výstavbou (Praha 10, 9, 4) a v obvodech s vysokými podíly asanační zástavby (Praha 3, 8). Střed města — zejména obvod Praha 1 — má z tohoto hlediska poměrně nejvýhodnější situaci, ovšem, jak již bylo řečeno, příznivější velikostní skladba bytů zde kompenzuje jiné nedostatky bytového fondu, zejména jeho stáří, implikující nižší úroveň vybavení bytů, obtížnost jejich přizpůsobení novým standardům bydlení, a v neposlední řadě problémy s devastací životního prostředí v centru města.

V souvislosti s charakteristikami bydlení a bytového fondu v Praze je třeba se ještě zmínit o vybavení domácností předměty dlouhodobé spotřeby, resp. o rekreačních možnostech domácností. Struktura vybavenosti domácností je totiž silně závislá jak na demografické a

sociální struktuře obyvatel a domácností, tak na fyzických charakteristikách bytu i na jeho lokalizaci na území města (viz tabulku 8).

Je třeba říci, že i z hlediska vybavenosti domácností je větší heterogenita uvnitř jednotlivých obvodů než mezi nimi navzájem. Přesto lze vysledovat v rozdílech vybavenosti domácností jednotlivých obvodů výše zmíněné závislosti. Typické je rozložení vybavenosti chatami a rekreačními domky, které od maximálních hodnot dosahovaných v centru města — kde jsou malé možnosti rekreace — klesá směrem k okrajovým čtvrtím, kde dosahuje minima (konkrétně 12,8 % v Praze 9). Poněkud jiná je situace pokud jde o vybavenost domácností osobním automobilem. Tato vybavenost je nejvyšší v obvodech Praha 6 a 10, a dále je vysoká ve čtvrtém a devátém obvodu. V obvodech Praha 4, 6 a 10, kde je vysoký podíl novější výstavby s nejkvalitnějšími byty, příznivá věková struktura a struktura velikosti domácností, je celkově nejvyšší vybavenost předměty dlouhodobé spotřeby, a to ve všech sledovaných ukazatelích (vlastnictví pračky, chladničky, vysavače a televize). Nadprůměrné hodnoty v dalších obvodech jsou již diferencovány podle jednotlivých předmětů. Nejnížší hodnoty ve všech sledovaných parametrech vybavenosti domácností jsou v obvodech Praha 3 a 7.

Jednotlivé pražské obvody často představují městská území o velké rozloze a s počtem obyvatel dosahujícím úrovně velkoměsta. Kromě specifických problémů se v nich vyskytují problémy obecné, společné ve všech obvodech bez výjimky, konceptní problémy spojené s řízením rozsáhlého společenského organismu. Vyznačují se poměrně vysokou mírou vnitřní diferenciací, která poněkud stírá diferenciaci mezi obvody navzájem. Máme zde na mysli především diferenciaci ekologickou, jež se dále prohlubuje připojováním dalších území, která Praha potřebuje pro svůj další rozvoj. Zatímco analýza nižších územních jednotek poměrně snadno odhaluje rozdíly mezi těmito jednotkami, rozdíly mezi obvody nejsou tak jasně patrné.

Domníváme se, že pro optimální řešení a plánování rozvoje Prahy jako celku bude nutné vzít v úvahu tuto skutečnost a na tuto situaci reagovat. Jiří Voženílek